

לעילוי נשמת
שלום בן משה

גליון ג'

ברכות ז:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: מִיּוֹם שִׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה אָדָם שֶׁקָּרָאוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָדוֹן, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וַקָּרָאוּ אָדוֹן, שְׁנֵאמַר: "וַיֹּאמֶר: אֲדֹנָי אֱלֹהִים, בְּמָה אֲדַע כִּי אֵיךְ שָׂנֶה?".

והנה המאמר צריך ביאור – וכי התואר אדון הוא כל כך גדול שמיום בריאת עולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון! והאם הצדיקים שהיו לפניו כמו אדם הראשון וחנוך ונח לא ידעו שהקב"ה הוא אדון העולם, ולמה לא קראו להקב"ה אדון?

ויבואר בטוב טעם על פי מה שכתב הבעל עקידה (בשער ט"ו) ביאור הכתוב (תהילים קט"ז טז) "אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן אֲמִתָּה, פִּתְחָהּ לְמוֹסְרִי", וזה לשונו: מה שנמצא היום כי הטבע חזק מאד, והנמצאים כולם יתקוממו על מין האדם, והאש שורפו והרוח דוחפו והמים יתנקוהו, ויוכה באבן ובאגרוף, ואם ימצאוהו הארי והדוב והכהו נפש, כל זה הוא בעונש האדם על בלתי שומרו את הממשלה הנתונה לו, כאמור (בראשית א' כו) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, וְיִרְדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ, וּבְכָל הַרְמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ", עוֹיִין שם באורך.

והיוצא מדבריו, דמי ששומר את צורתו והולך בדרך התורה והמצוות, ממשלה נתונה לו שהוא מושל על כל הנבראים, וכולם כפופים ונכנעים מפניו. ומי שלא ישמור את צורתו ויסור מדרכי התורה, אזי יש שליטה לכל הנמצאים שיתקוממו על האדם, והאש שורפו והרוח דוחפו וכו', וכל הנבראים שולטים עליו לרעתו, וכמאמר הכתוב (תהילים קי"ט צא) "לְמַשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי תִפֵּל עֲבָדֶיךָ".

ותוכן דברי הבעל עקידה מבואר במדרש רבה (בראשית פרשה ח' יב) "אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דִּקְפַר תְּנִין: אֶת שְׁהוּא בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, וְיִרְדּוּ" – ופירושו המפרשים דזה ענין ממשלה, "אֶת שְׁאִינוּ בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, וְיִרְדּוּ" – היינו ענין ירידה. והוא על דרך שאמרו חז"ל (שבת קנ"א:ב) "אֵין חַיָּה שׁוֹלֶטת בָּאָדָם עַד שְׁנִדְמָה לוֹ כְּבַהֲמָה".

וזה ביאור הכתוב "אני עבדך בן אמתך", דאנו רואים במלכותא דארעא יש שליטים ומושלים על אנשי הצבא הנמוכים, גבוה מעל גבוה. אבל אם יצטיין איש צבא בעבודתו, יעלה מעלה מעלה ואין עליו עוד שליטים ומושלים, אלא שנעשה הוא עוד שליט ומושל על הנמוכים.

כך במלכותא דרקיע יש על האדם שליטים ומושלים הרבה, וכמו שכתב הבעל עקידה "כי הטבע חזק מאד, והנמצאים כולם יתקוממו על מין האדם", וכמאמרם במדרש רבה שם, דאת שאינו בצלמנו כדמותינו – שיסור מדרך ה', ירדו – יש לו ירידה.

אבל אם יתחזק האדם ויתגבר על יצרו ללכת בדרכי התורה והמצוות, אמרו במדרש רבה שם "מי שהוא בצלמנו כדמותינו, ורדו" – וממשלה נתונה לו, ומלבד שהנמצאים לא יתקוממו עליו, עוד כולם נכנעים לפניו.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה, שידע האדם שעבודת השם יתברך אינו עבדות אלא שררות, ומה ש"אני עבדך בן אמתך" – והוא מה שאני עבד נאמן להשם יתברך כעבד בן האמה בעבדות והכנעה רבה, "פתחת למוסרי" – היינו בזה נפתחו כל החבלים והמוסרות שהאדם אסור תמיד, וזה הטבע החזק והנמצאים כולם שיתקוממו על האדם. ועל ההצטיינות בעבודת ה' יעלה מעלה מעלה עד שנעשה שליט ומושל על כל הנמצאים, וכולם כפופים ונכנעים מפניו.

ויש עוד להסביר הדבר על פי מאמר חז"ל (ערובין ק:) אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנגמלה ועריות מיונה, שנאמר (איוב ל"ה יא) "מִלְּפָנָיו מִבְּתָמוֹת אָרֶץ", והראשונים כתבו דמכל הנבראים יש לאדם ללמוד איזה מוסר והנהגה טובה. והפרק שירה של הצמחים ובעלי חיים הוא על דרך שיר ולימוד מוסר לבני אדם, וכמו שאמרו חז"ל (ביצה כה:) "חֲצוּבָא מְקַטְע רַגְלֵיהוֹן דְּרִשְׁעִיָּא" דהיינו מצמח של חצובא השומר תמיד גבולו, ואינו מתפשט כלל לגבול אחר, יש להרשעים מסיגי גבול ללמוד מוסר השכל.

וראיתי הטעם שעשה יעקב אבינו לבנו יוסף כתונת פסים, דהוא כדי שיהיה נגד עינו תמיד מוסר ותוכחת חיים ללמוד מהפסים – זה משי שנעשה על ידי פה התולעת – דאין לאדם להביא דיבה רעה כמו שעשה יוסף, וכשנאמר (בראשית ל"ב ב) "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רְעָה אֶל אַבְיָהֶם". דאם התולעת תדע לתקן העולם על

האיש תשלם לו בשכר המעשה – שבעד עבודתו שמכתיר להקב"ה בכתר מלוכה ומקבל עליו מלכות שמים באהבה, משלם לו הקב"ה בשכרו את המעשה של האיש בעצמה, שנותן לו כתר מלוכה וממשלה על כל הנבראים, עד שגם מה שהקב"ה גוזר, בא הצדיק ומבטל, ואין חסד גדול מזה!

ועל פי זה יבואר היטב המאמר המובא בראש, שלא היה אדם שקרא להקב"ה אדון, היינו שלא בא אדם לידי מדריגה גבוהה שכל הנבראים יהיו כפופים ונכנעים מפניו, ולמדרכתם היה גם להנמצאים ונבראי העולם שליטה עליהם. ועל כן לא קראו להקב"ה אדון שהוא אדון יחיד, שהיה להם עוד הרבה אדונים ושליטים – וזהו כל הנבראים שהיו יכולים לעונשם ולהתקומם עליהם, והקב"ה היה נקרא אצלם אדון האדונים.

עד שבא אברהם ונתנסה בכמה נסיונות ועמד בכולם, ובא לידי מדריגה גבוהה עד שניתן לו כתר מלכות וממשלה על כל הנמצאים ונבראי העולם, וירד לכבשן האש ולא היה לאש שליטה עליו כלל, וכל הנבראים היו כפופים ונכנעים מפניו. והוא שקרא להקב"ה אדון, היינו שלא היה קורא עוד אדון האדונים, רק אדון יחיד, שזכה ועלה למדריגה היותר גדולה וגבוהה, שלא היה עליו מבלעדי הקב"ה שליט ואדון אחר כלל.

ידי הפה, מכל שכן שצריך האדם להזהר ולהשתדל לתקן על ידי הפה, ולא לקלקל ולחטוא בהוצאת דיבה ולשון הרע.

ולפי זה שכל הנבראים מלמדים את האדם מוסר והנהגות טובות, אם כן מי שהולך בדרך חטאים, מלבד שחוטא להתורה, הוא חוטא גם לכל הנבראים המלמדים אותו לקח טוב ללכת בדרך מישרים. ועל כן המשפט נתון להנבראים כולם לענוש את האדם הנוטה מדרך התורה והמוסר, כמשפט הרב הרודה את תלמידו דיש לו רשות גמור, וכמאמר חז"ל (מכות ח.) "יצא הרב הרודה את תלמידו". וכן הרשות לכל הנבראים להתקומם ולענוש את האדם במשפט, על שהיה לו ללמוד מוסר ולקח טוב מנבראי עולם, ולא למד.

ובהגדה (בבא מציעא פד:) ברבי אלעזר ברבי שמעון דנפק ריחשא מאודנא, ואיתחזי בחלמא שנענש בשביל ששמע זילותא דצורבא מרבנן ולא מחא כדבעי, ולמה נענש רק על ידי התולעת? ועל פי האמור יש לומר דריחשא דנפק מאודנא היה התולעת שעושה משי, ועל שלא למד מוסר מאותו תולעת שהפה נברא לתיקונו של עולם, וכשמע זילותא דצורבא מרבנן היה לו למחות כדבעי בהרמת פה, והיה זה תיקון ותועלת לעולם להזהר בכבודן של תלמידי חכמים, ובשביל ששתק ולא מחא כדבעי, היה רשות להתולעת לענושו על שהיה לו ללמוד, ולא למד.

והנה רבים רבים עמדו על פירוש הכתוב (תהילים ס"ב ג) "וּלְךָ אֲדֹנָי חֶסֶד, כִּי אַתָּה תְּשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ", דמה חסד הוא שמשלם לאיש כמעשהו, ומי לא ישלם שכר פעולה ומעשה!

ועל פי האמור יש לבאר על פי מאמר חז"ל (מועד קטן טז:) "צדיק מושל יראת אלהים" (שמאול ב כ"ג), דאמר הקב"ה: מי מושל בי? זה הצדיק, שאני גוזר גזירה והצדיק בא ומבטלה. ולפי זה ממשלה גדולה נתונה למי שהוא בצלמו ודמותו של הקב"ה, והוא הצדיק השומר את התורה והולך בדרכי ה'. ואם כן, מה שהצדיק עושה להקב"ה, שמכניע עצמו כעבד בן האמה, ומקבל עליו מלכות שמים באהבה, זה גופא משלם לו הקב"ה בשכרו, שניתן לו ממשלה גדולה וכתר מלכות עד שיכול לבטל גזירת הקב"ה.

וזה שאמר הכתוב "ולך ה' חסד", שמדת הקב"ה אינו כמדת בשר ודם שמשלם רק שכר פעולה, ולא יותן הפעולה גופא בעד שכר הפעולה – דהיתכן שיותן לנגר וחייט וכדומה בעד שכר העבודה את הכלי והבגד גופא! – דמדת הקב"ה הוא בחסד גדול, שאתה תשלם לאיש כמעשהו, והוא המעשה של

To receive by email:

knowthetorahbyheart@gmail.com

© knowthetorahbyheart.com

לקבל באמייל:

knowthetorahbyheart@gmail.com